

## Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Kapsamında Türkiye’de Kilit Personel İstihdamına Dair İnceleme<sup>(\*)</sup>



*Examination Of Key Personnel Employment in Türkiye Under the Law on  
Foreign Direct Investments*

**Burcu İRGE ERDOĞAN**



Doktor Öğretim Üyesi

*Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi  
Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı*

### Anahtar Kelimeler

*Yatırım,  
Doğrudan Yabancı  
Yatırım,  
Kilit Personel,  
Çalışma İzni,  
Yabancı Yatırımcı.*

### Öz

2003 yılında yürürlüğe giren 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu’nda yatırım ile yatırımcı terimleri uluslararası mevzuata bağlı kalınarak tanımlanmıştır. Bu kanunda izin ve onay sistemi kaldırılmış, yatırım serbestisi, transfer serbestisi, kamulaştırma ve devletleştirme ile uluslararası alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının genişletilmesi düzenlemiştir. Çalışmamızda doğrudan yabancı yatırımın tarihsel gelişimi, kavramsal çerçevesi ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu genel standartlarına yer verilmiştir. Ayrıca bu çalışmada doğrudan yabancı yatırım kapsamında istihdam edilecek personele yönelik çıkarılan Kilit Personel Yönetmeliği incelenmiştir. Bu yönetmeliğe göre kilit personel terimi, çalışmada detaylı olarak açıklanacağı üzere, Türkiye’de kurulu bulunan ve tüzel kişiliğe sahip yabancı sermayeli bir şirkette önemli sorumlulukları olan yabancı uyruklu kişidir. Kilit personel statüsünde kabul edilen kişilerin Türkiye’de çalışmaları konusunda birtakım ayrıcalıklar yer almaktadır.

### Keywords

*Investment,  
Foreign Direct  
Investment,  
Key Personnel,  
Work Permit,  
Foreign Investor.*

### Abstract

In the Foreign Direct Investment Law No. 4875, which entered into force in 2003, the terms investment and investor are defined in accordance with international legislation. In this law, the permission and approval system was abolished, freedom of investment, freedom of transfer, expropriation and nationalization and the expansion of international alternative dispute resolution methods were regulated. In our study, the historical development, conceptual framework, and general standards of foreign direct investment are included. In addition, in this study, the Key Personnel Regulation for the personnel to be employed within the scope of foreign direct investment has been examined. According to this regulation, as will be explained in detail below, key personnel are foreign nationals who have important responsibilities in a foreign-capital company established in Türkiye with legal personality. There are some reservations regarding the work of persons who are considered as key personnel in Türkiye.

<sup>(\*)</sup> Araştırma Makalesi.

Hakem denetiminden geçmiştir.

Gönderim Tarihi: 10.10.2023, Kabul Tarihi: 16.01.2024.

## GİRİŞ

Dünyada sermayenin serbest dolaşımı ile sınırlar ticari manada neredeyse tamamen ortadan kalkmıştır. Ülkeler, mevcut ekonomilerini yabancı sermaye kaynakları ile artırma noktasında önemli girişimlerde ve mevzuat düzenlemelerinde bulunmaktadır. Türkiye’de de yabancı sermayenin akışını sağlamak ve ekonomik gelişmeleri yakalamak adına birçok adım atılmaktadır. Bunların başında 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu<sup>1</sup> (DYYK) ve ilgili mevzuat düzenlemeleri gelmektedir.

Türkiye’de yabancı yatırımlar konusu 17.03.2003 tarihli 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu’nda düzenlenmektedir. Konuyla ilgili ayrıca Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliği<sup>2</sup> (DYYKUY) ile Doğrudan Yabancı Yatırımlarda Yabancı Uyruklu Personel İstihdamı Hakkında Yönetmelik (Kilit Personel Yönetmeliği)<sup>3</sup> yer almaktadır. Çalışmamızda açıklanacağı üzere yabancı yatırımlarda çalışacak yabancı personelle ilgili özel düzenlemeler getirilmesi bu konuda kolaylık sağlama noktasında önemli bir adımdır. Ayrıca 6735 sayılı Uluslararası İş Gücü Kanunu<sup>4</sup> (UİK) m. 25/2-b hükmüne göre de Ticaret Bakanlığı ve Çalışma Bakanlığının birlikte çıkaracağı bir yönetmelik ile yabancı yatırımlarda çalışacak personelin çalışma usul ve esaslarının düzenleneceği belirtilmektedir. Buna göre çalışmamızda öncelikle DYYK’nın amacını kavramak için tarihçesi ve genel çerçevesine değinilecek ardından kilit personel kavramı ve çalışma esasları üzerinde durulacaktır.

## I. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIM HUKUKU

### A. Türkiye’de Doğrudan Yabancı Yatırımlara Tarihsel Bakış

Türk hukukunda doğrudan yabancı yatırımcılar yönünden yer alan hukuki süreç Osmanlı Devleti Dönemi’ne dayanmaktadır. Türk tarihinde doğrudan yabancı yatırım sistemine ilk örnek Fransa’ya Osmanlı Devleti tarafından verilmiş kapitülasyonlar olarak ifade edilmektedir. Ayrıca yine Osmanlı Devleti’nde bazı yabancılara ayrıcalık veren ticaret anlaşmalarına dayanan kapitülasyonların olumsuz sonuçlara yol açtığı da gözlenmektedir<sup>5</sup>. Osmanlı Devleti’nde Muharrem Kararnamesi ile “Düyun-u Umumiye-i Osmaniye” idaresi 1881 yılında Devlet’in borçlarının ödenmesi için gereken geliri toplamak ve alacaklılarına dağıtmak amacıyla kurulmuştur. Bu dönemde yabancı şirketlerin kuruluş konusundaki faaliyet alanları; bankacılık, sigortacılık, elektrik, su ve demiryolları gibi alanlarda çokça yatırıma konu olmuştur<sup>6</sup>.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan önce gerçekleştirilen İzmir İktisat Kongresi Cumhuriyet Dönemi’nin yabancı sermayeyle ilgili duruşunu açıkça göstermektedir. Bu kongrede yabancı sermayenin teşvik edileceği konuları da yer almış ve bununla ilgili düzenlemelere uygun olması gerektiği belirtilmiştir<sup>7</sup>.

Cumhuriyet’in kuruluşundan sonraki dönemde Türkiye’de ekonomik aktörleri kontrol altında tutmak amacıyla yabancı şirketlerin hukuki statüsü düzenlenmiş ve millileştirme politikası gösterilmiş-

<sup>1</sup> 17.06.2003 tarihli ve 25141 sayılı Resmî Gazete.

<sup>2</sup> 20.08.2003 tarihli ve 25205 sayılı Resmî Gazete.

<sup>3</sup> 29.08.2003 tarihli ve 25214 sayılı Resmî Gazete.

<sup>4</sup> 13.08.2016 tarihli ve 29800 sayılı Resmî Gazete.

<sup>5</sup> ENER, Mustafa Alper: *Uluslararası Yatırım Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 56 vd.; ERDİLEK, Asım: “Türkiye’nin Osmanlı’dan Günümüze Kadar Uzanan Doğrudan Yabancı Yatırım Ortamına ve Politikalarına Tarihsel Bir Bakış”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 2006, Sayı 30, s. 18-19.

<sup>6</sup> BOZDAĞOĞLU, Yasemin / EVLİMOĞLU, Umut: “Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Tarihsel Süreçte Gösterdiği Gelişim: Hukuksal ve Ekonomik Yansımaları”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2014, Cilt 6, Sayı 11, s. 34; GENÇ, Talha: *Türk Hukukunda Doğrudan Yabancı Yatırımların Hukuki Rejimi*, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2011, s. 68.

<sup>7</sup> YÜCEL, Ensari: “Doğrudan Yabancı Yatırımlara İlişkin Türk Mevzuatının Değerlendirilmesi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2019, Cilt 18, Sayı 71, s. 1469; GÖKYAYLA DEMİR, Cemile / SÜRAL, Ceyda: “4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu ve Getirdiği Yenilikler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2004, Cilt 6, Sayı 2, s. 131-167.

tir. Buna göre; elektrik, su veya demiryolu gibi kamu hizmeti olarak sağlanan konularda faaliyette olan yabancı yatırımcıların çoğunun millileştirilmesi yoluna gidilmiştir<sup>8</sup>.

İlerleyen süreçte 1930 yılında, 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun çıkarılmış ve bu kanuna dayanarak birçok kararname<sup>9</sup> hazırlanmıştır. Söz konusu kararnamelerin konusu Türkiye’de üretimi hedefleyen, iribat bürosu ve temsilcilik olarak hizmet veren yabancı sermaye şirketlerinin işlemlerinin düzenlenmesidir.

Türkiye’de 1950’li yıllarda ekonomik kalkınma amacıyla özel teşebbüslerin ekonomi üzerindeki etkisinin artırılması amaçlanmıştır. Bu nedenle de yabancı yatırımların teşvikini artırmak amacıyla ilk kanuni düzenleme 1950 tarihli ve 5583 sayılı Hazinece Özel Teşebbüslere Kefalet Edilmesine ve Döviz Taahhüdünde Bulunulmasına Dair Kanun ortaya çıkmıştır. Kısa bir süre içerisinde 5583 sayılı Kanun’da tespit edilen eksiklikleri gidermek amacıyla 1951 tarihli ve 5821 sayılı Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu çıkarılmıştır. 5821 sayılı Kanun’da iki amaç öngörülmüştür. Öncelikle yabancı sermayenin ülkeye giriş yapmasıyla iktisadi kalkınmayı olumlu etkileyecek iş kollarının artması için kolaylık sağlanması, ikinci olarak da söz konusu sermayeden devletin yararlanması için gereken şartların korunması amaçlanmıştır<sup>10</sup>.

5821 sayılı Kanun’da yer alan düzenlemelerde, sermaye transferi hakkında sınırlamalar olması, yabancı sermayenin yatırımına yalnızca belirli faaliyet alanlarında izin verilmesi ve yatırım prosedürlerinin uzun sürmesi ayrıca yabancı sermaye senetlerinin taşınabilmesinin zor olması ve sermaye kavramının dar şekilde düzenlenmesi gibi nedenlerle beklenen yatırım sonucuna ulaşılamamıştır. Bu nedenlerle 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu çıkarılarak 1954 yılında yürürlüğe girmiştir<sup>11</sup>.

6224 sayılı Kanun, yabancı yatırımın teşvikine yönelik düzenlemeler içermektedir. Kanun’da yabancı yatırımcılar aleyhine herhangi bir sınırlama getirilmemiş çeşitli kolaylıklar tanınmıştır. 6224 sayılı Kanun, sınırlamaları kaldırmakla daha liberal ve teşvik edici bir anlayışa sahip olmuştur. Öyle ki yabancı sermaye için ulaşılmak istenen seviyede teşvikler oluşturulamamıştır. Söz konusu Kanun’da yabancı yatırımcının her sektöre girmesine olanak tanınmışsa da izin ve onay sisteminin olması ve daha da önemlisi bu izin ve onay sistemini düzenleyen bir sistemin olmaması yatırımcıda güvensizliğe sebep olmuştur.

24 Ocak 1980 kararlarında yer alan ifadelerde doğrudan yabancı yatırımın teşvikinin ülkenin ekonomik kalkınması bakımından bir unsur olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, 6224 sayılı Kanun’da bazı değişiklikler yapılmış ve yabancı yatırımcıya yeni teşvikler verilmiştir<sup>12</sup>.

Tüm dünyada gelişen uluslararası ticari ilişkilerin Türkiye’de de artmasıyla 2000’li yıllarda kavram ve uygulamada uyum sağlanması elzem hale gelmiştir. Bu nedenle 6224 sayılı Kanun’daki düzenlemelerin uluslararası yatırım hukukuyla paralel şekilde gelişmediği gözlenmiş ve yeni bir kanun hazırlanması konusunda gereklilik duyulmuştur<sup>13</sup>. 6224 sayılı Kanun’da yer alan düzenlemelere göre teşvik

<sup>8</sup> GENÇ, s. 70; ERDİLEK, s. 21.

<sup>9</sup> 1934 tarihli 11 sayılı karar ve 1947 tarihli 13 sayılı Bakanlar Kurulu kararlarıyla yabancı sermayeli şirketlerin işlemleri düzenlenmiştir. Bu kararlardan 11 sayılı olan ile sermayeye bağlı kambiyo limitleri uygulanmaya başlanmıştır. Ayrıca 13 sayılı kararın da 31’inci maddesi gereğince Maliye bakanlığının yatırım koşullarını taşıyan yabancı sermaye hakkında önceden bazı taahhütlerle girebileceği düzenlenmiştir. BOZDAĞOĞLU / EVLİMOĞLU, s. 39.

<sup>10</sup> Kanun maddeleri hakkında detaylı açıklamalar için bkz. GENÇ, s. 71-72.

<sup>11</sup> 1954 tarih ve 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu Gereğesi, TBMM 60’nolu Komisyon Raporu (<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c027/tbmm09027027ss0060.pdf>, ET: 02.09.2023). ZARAKOLU, Avni: “Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1954, Cilt 11, Sayı 2, s. 595.

<sup>12</sup> 8/168 sayılı Yabancı Sermaye Çerçeve Kararı’nda yabancı sermaye yatırımlarını teşviki amaçlanmıştır ve uygulamaya ilişkin ilkeler düzenlenmiştir. 1991 tarih ve 436 sayılı Kararname ile Hazine ve Dış Ticaret Müdürlüğüne, 1994 tarih ve 4059 sayılı Kanun ile Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının kurulmasıyla da Hazine Müsteşarlığı bünyesine dahil edilmiştir. GENÇ, s. 74. 4875 sayılı Kanun’da getirilen düzenleme ile görev ve yetkileri değişen Yabancı Sermaye Dairesi, 2018 tarih ve 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’na dahil konumda Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü adı altında hizmet vermektedir (<https://www.sanayi.gov.tr/merkez-birimi/14a09761d390/hakkimizda>, ET: 01.08.2023).

<sup>13</sup> ÇELİKEL, Aysel: “Yabancı Yatırımların Teşviki Amacıyla Yapılan Yeni Yasal Düzenlemeler”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 2003, Cilt 23, Sayı 1-2, Prof. Dr. Gülören Tekinalp’e Armağan, s. 161-177.

olarak yer alan; transfer serbestisi, eşitlik gibi esasları içeren daha çağdaş ve uluslararası mevzuata uyumlu kanun olması gerektiği yönünde gereksinim ortaya çıkmıştır. 6224 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten bu yana doğrudan yatırımlara ilişkin olarak ortaya çıkan kavram ve uygulama farklılıklarını karşılamadaki ve yatırımcıların haklarını uluslararası standartlarda korumadaki eksikliği, yeni bir kanunun hazırlanması ihtiyacını doğurmuştur. 6224 sayılı Kanun'un adında "teşvik" ifadesine yer verilmesinin sebebi, yürürlüğe girdiği dönemde için teşvik unsuru olarak kabul edilebilecek kâr transferi, eşit muamele gibi hususları içermesiydi. Ancak Kanun'un yürürlükte kaldığı uzun zaman içerisinde ekonomik faktörlerde yaşanan gelişmeler ve ilgili mevzuatta yapılan değişiklikler, bahsi geçen konuların teşvik aracı olmaktan ziyade uluslararası yatırım ilkelerine dönüşmesine neden olmuştur.

Bir ülkenin yatırım mevzuatı o ülkenin yatırımlarla olan ilişkilerini ve yabancı yatırımlara karşı tutumunu göstermektedir<sup>14</sup>. Bu nedenle ulusal yatırım mevzuatı uluslararası ilkelere uygun şekilde hazırlanmalıdır<sup>15</sup>. Buna göre yeni Kanun'un ismi "*Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu*" olarak belirlenmiş ve DYYK, uluslararası standartlara uyumlu şekilde yürürlüğe girmiştir.

## B. Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu'nun Kapsamında Yer Alan Düzenlemeler

### 1. Kanun'un Amacı ve Kapsamı

4875 sayılı DYYK; Türkiye'de doğrudan yabancı yatırımların özendirilmesi, yabancı yatırımcıların haklarının korunması, yatırım ve yatırımcı kavramlarının tanımlarında uluslararası standartlara uyum sağlanması ve doğrudan yabancı yatırımların gerçekleştirilmesinde izin ve onay sisteminin bilgilendirme sistemine dönüştürülerek uzun süren bürokratik sürecin ortadan kaldırılması amaçlarıyla çıkarılmıştır<sup>16</sup>.

Kanun'un gerekçesinde de görüldüğü üzere doğrudan yabancı yatırımların teşviki, yabancı yatırımcıların süreç açısından avantajlı konuma getirilmesi ve esasında Türkiye'deki doğrudan yabancı yatırımların artırılması amaçlanmaktadır. Yatırım ve yatırımcı tanımlarında uluslararası standartlara uyumun sağlanması ile doğrudan yabancı yatırımlarda izin ve onay sisteminin kaldırılarak bilgilendirme sistemine dönüştürülmesi yatırımların kolaylaştırılması amacıyla.

DYYK bir bütün olarak incelendiğinde üç bölümden oluşmaktadır. Bu Kanun'da öncelikle yabancı yatırımcı, sermaye ve doğrudan yatırım yöntemlerinin kapsamı belirlenmekte, ardından doğrudan yabancı yatırımlara uygulanacak esaslar yer almakta ve son olarak yabancı yatırımları ilgilendiren diğer hususlar düzenlenmektedir.

DYYK'nın yürürlüğe girmesinden kısa bir süre sonra DYYKUY ile yabancı yatırımlara ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Ayrıca Doğrudan Yabancı Yatırımlarda Yabancı Personel İstihdamı Hakkında Yönetmelik ile de bu kanun kapsamındaki işyerlerinde çalışacak yabancı personel istihdamı konusunda kolaylıklar getirilmiştir<sup>17</sup>.

<sup>14</sup> TİRYAKİOĞLU, Bilgin: *Doğrudan Yatırımların Uluslararası Hukukta Korunması*, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, s. 10-11.

<sup>15</sup> MAI (*Multilateral Agreement of Investment – Çok Taraflı Yatırım Anlaşması*), OECD tarafından uluslararası sermayenin taşıyıcısı olan şirketlerin hem faaliyet alanlarını genişletmek hem de ulusal hükümetlerle ortaya çıkan sorunları çözmek amacıyla hukuksal bir bütünlük için hazırlanmıştır. Ancak metin halen taslak halindedir (<https://www.oecd.org/investment/internationalinvestmentagreements/multilaterallagreementoninvestment.htm>, ET: 01.08.2023). Hukuki bakımdan MAI, yürürlüğe girmesi halinde uluslararası yatırımlar ve sermaye hareketleri alanını bir rejime/düzene kavuşturacak olan çok taraflı (çok ülkeli) bir "çerçeve anlaşması" statüsündedir. SAMUR, Cengiz: "MAI (Multilateral Agreement on Investment, Çok taraflı Yatırım Anlaşması)", *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 2013, Cilt 63, Sayı 2, s. 53-138; KIRLI AYDEMİR, Deniz Defne: *Yabancı Yatırımların Korunması, Çok Taraflı Yatırım Garanti Kuruluşu (MIGA) ve Yabancı Yatırımların Politik Risklere Karşı Korunması*, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 64.

<sup>16</sup> YILMAZ, Lerzan: "4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu'nun Getirdiği Yenilikler", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2006, Cilt 5, Sayı 10 (Yenilik), s. 179.

<sup>17</sup> DYYK m. 5/b hükmüne göre "Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin esaslar Kanunun yayımını izleyen bir ay içerisinde Müsteşarlıkça hazırlanacak yönetmelikle düzenlenir.". Aynı Kanun'da m. 1/c'de "Müsteşarlık: Hazine Müsteşarlığı", ifade eder düzenlemeleri yer almaktadır. Ancak 20.08.2003 tarihli ve 25205 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliği, Ekonomi Bakanlığı tarafından hazırlanmış ve 2020'de değişikliğe gidilerek Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına devredilmiştir. Çalışmamızda ileride iribat büroları başlığında değinileceği üzere bu kurum değişikliği ciddi bir karmaşaya sebebiyet vermektedir.

DYYK ile Türkiye’deki yabancı yatırım kuruluşlarının yatırım yapabilecekleri sektörlere ilişkin sınırlamalar kaldırılmış, özgürce yatırım yapılmasına olanak tanınmış, yabancı yatırımcıya önemli kolaylıklar sağlayan yatırım ilkeleri ile usul kuralları kabul edilmiştir.

DYYK’da iki temel özellik önemlidir. Birincisi, Türkiye’deki doğrudan yabancı yatırımlar için mülga Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu’ndaki izin ve onay sisteminden vazgeçilmesi ve bilgilendirme sisteminin kabul edilmesidir. Diğer önemli özellik ise yatırım ve yatırımcı tanımlarının kapsamının geniş tutulmasıdır.

DYYK ile izin ve onay sisteminden bildirim sistemine geçilmesi kamu düzeninin göz ardı edilmesi sebebiyle eleştirilmiştir. Görüşe göre; izin ve onay sisteminde yabancıların yatırım için izin almaları ve kendilerine verilen yatırım yapma hakkını kullanmalarının izne tabi kılınması mümkündür. Çünkü bazı hakların kullanımı için idari mercilerden izin alınması kamu düzeni ve güvenlik gibi toplumu ilgilendiren konular için önemlidir. Bildirim sisteminde şayet ilgili kişiler yatırım mevzuatından kaynaklanan haklarını kullanmak isterlerde yetkili idari birime bildirmelidir. Bir ülkedeki yabancıların durumu o ülke vatandaşlarından daha farklıdır. Bu nedenle yabancı yatırımcıların milli güvenlik ve kamu düzeni engeline takılmamaları amacıyla ülkenin kendi vatandaşlarından daha fazla sınırlamalara maruz kalması beklenmektedir<sup>18</sup>.

## 2. Doğrudan Yabancı Yatırımcı Olabilecek Kişiler

Yabancı yatırımcı olarak kabul edilen kişiler, DYYK m. 2/a’da, uluslararası yatırım hukukuna uygun şekilde düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre yabancı yatırımcının:

- Yabancı ülke vatandaşı olan bireyler,
- Yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşları,
- Yabancı ülkelerin yasalarına göre kurulmuş tüzel kişiler,
- Uluslararası kuruluşlar olabileceği belirtilmiştir.

Gerçek kişinin çifte vatandaşlığının ve vatandaşlıklarından birinin de Türk vatandaşlığı olması durumunda, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un m. 4/1-b hükmü gereğince kişi Türk vatandaşı olarak kabul edileceğinden yabancı ülke vatandaşlığına sahip gerçek kişi statüsünde yabancı yatırımcı olarak kabul edilemeyecektir<sup>19</sup>.

Mavi kartlılar olarak bilinen imtiyazlı yabancılar da yabancı yatırımcı olabilirler. Mavi kartlılar; Türk Vatandaşlık Kanunu’nun m. 28 hükmü kapsamında doğumla Türk vatandaşı olmakla birlikte çıkma izni suretiyle Türk vatandaşlığından çıkan kişilerdir. Mavi kartlılar, kural olarak haklar bakımından Türk vatandaşlarından farklı değildirler. Bu kişiler, milli güvenlik ve kamu düzenine ilişkin hükümler dışında ve Kanun’da belirtilen istisnalar haricinde, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen Türk vatandaşymış gibi yararlanabilirler. Mavi kartlılar Türk vatandaşı gibi kabul görmekle birlikte yatırımcı olmaları durumunda yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşları kapsamına dahil değildir; yabancı devlet vatandaşlığına sahip gerçek kişilere dahil şekilde yabancı yatırımcı olarak kabul edilir<sup>20</sup>.

DYYK ile Türk vatandaşı olup da yurt dışında ikamet eden kişiler de yabancı yatırımcı gerçek kişi kapsamında kabul edilmektedir. Buna göre yabancı ülkede yaşayan Türk vatandaşları doğrudan yabancı yatırım mevzuatındaki imkânlardan yararlanabilmektedir. Bir Türk vatandaşı DYYK’da yer

<sup>18</sup> DİKMEN, Ahmet Alpay / KARAHANOGULLARI, Onur: “Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Tasarısı Hakkında Değerlendirme”, *Mülkiye Dergisi*, 2002, Cilt 26, Sayı 234, s. 106.

<sup>19</sup> ÖZEL, Sibel: “Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Üzerine Bir Değerlendirme”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 2003, Cilt 23, Sayı 1-2, s. 602.

<sup>20</sup> ÖZEL, s. 603.

alan imtiyazlardan yararlanmak istiyorsa DYYKUY m. 18'e göre yurt dışında ikamet ettiğini çalışma veya ikamet izni ile belgelemelidir.

Tüzel kişilerin tabiiyeti bakımından Türk hukukunda özel bir kanun hükmü bulunmamaktadır. Bu nedenle bir tüzel kişinin yabancı olup olmadığı konusunda netlik sağlamak tek bir kritere bağlı değildir<sup>21</sup>. DYYK'da da yabancı yatırımcı "yabancı ülkelerin kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişilikler" kabul edilmektedir. Buna göre DYYK kapsamında kuruluş yeri kriterinin esas alındığını ve yabancı ülke kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişilerin yabancı yatırımcı tüzel kişiler kapsamında yer aldığını söylemek mümkündür.

DYYK'da yer alan uluslararası kuruluşlar ise uluslararası hukuka uygun şekilde anlaşma yoluyla kurulan, uluslararası hükümlere tabi kuruluşlardır. DYYK'nın yatırımcı kapsamına uluslararası kuruluşları dahil etmesi konusunda doktrinde bazı görüşler vardır. Bir görüşe göre; kanunda uluslararası kuruluş tanımının bulunmamasından dolayı uluslararası kuruluş terimi geniş yorumlanmalıdır. Bu görüş, uluslararası ekonomik, sosyal, kültürel veya siyasi tüm alanlarda faaliyette olan uluslararası kuruluşların bu kapsamda kabul edilmesi gerektiğini savunur<sup>22</sup>. Benzer yöndeki görüşe göre; herhangi bir ayrıma tabi tutmaksızın tüm uluslararası kuruluşları kapsayacak şekilde uluslararası kuruluş ifadesinin yer alması sebebiyle tüm uluslararası kuruluşlar, mevzuata uygun şekilde yatırım yapması halinde yabancı yatırımcı olarak kabul edilecektir. Bu nedenle görüşte, uluslararası kuruluş ifadesinin açık ve belirli ölçütlerle daha açık bir hale getirilmesi gerektiği savunulmaktadır<sup>23</sup>. Bir başka görüş ise uluslararası kuruluş kapsamının belirsizliğine değinerek yabancı yatırımcı olarak kabul edilebilecek uluslararası kuruluşların neler olabileceğinin, somut belirli ölçütler kullanılarak belirlenmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır<sup>24</sup>. Kanaatimizce de uluslararası kuruluş sınırlarının belirlenmesi yerinde olacaktır. Nitekim mevzuatta yer alan bu boşluk yanıltıcı kapsam belirlemeye neden olabilir. Ayrıca mevcut durum açısından uluslararası kuruluş ifadesi netlik taşımadığından tüm uluslararası kuruluşlar mevzuattaki şartları taşıması koşuluyla yabancı yatırımcı kabul edilebilecektir.

### 3. Yabancı Yatırım Olabilecek Sermaye Türleri

DYYK, yabancı yatırımı<sup>25</sup> yurt dışından getirilen değerler ve yurt içinden sağlanan değerler olmak üzere ikiye ayırmıştır.

DYYK'ya göre yurt dışından getirilen ve yatırım sayılan değerler şunlardır;

- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası tarafından alım ve satımı yapılan konvertibl para şeklinde nakit sermaye,
- Makine ve teçhizat,
- Devlet tahvilleri hariç olmak üzere şirket menkul kıymetleri,
- Fikrî ve sınai mülkiyet hakları.

Yurt içinde sağlanan ve yatırım olarak kabul edilen değerler ise yeniden yatırımda kullanılan kâr, hasılat, para alacağı veya malî değeri olan yatırımla ilgili diğer haklar, doğal kaynakların aranması ve çıkarılmasına ilişkin haklardır.

<sup>21</sup> ARAT, Tuğrul: *Ticari Şirketlerinin Tabiiyeti*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970, s. 6.

<sup>22</sup> BAŞAK, Levent: *4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Çerçevesinde Yabancı Sermaye Mevzuat Rehberi*, TÜRMÖB Yayınları, Ankara, 2008, s. 13.

<sup>23</sup> GENÇ, s. 92.

<sup>24</sup> DEMİR GÖKYAYLA, Cemile / SÜRAL, Ceyda: "4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu ve Getirdiği Yenilikler", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2004, Cilt 6, Sayı 2, s. 136.

<sup>25</sup> Yatırım kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. AYHAN İZMİRLİ, Lale: "Uluslararası Yatırım Hukukunda 'Yatırım' Kavramı", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2018, Cilt 8, Sayı 2, s. 89-131; ÇALIŞKAN, Zeynep: "Türkiye'nin Taraf Olduğu İkili ve Çok Taraflı Anlaşmalarda Yatırım Kavramı", *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 2009, Cilt 29, Sayı 1-2, s. 85-118.

DYYK’daki düzenlemede “gibi” ifadesi kullanılarak yatırım tiplerinin geniş yorumlanmasıyla ekonominin ve teknolojinin gelişmesi neticesinde farklı yatırım kaynaklarının meydana gelmesi mümkün kılınmıştır<sup>26</sup>.

#### 4. Yatırım Yöntemleri

DYYK m. 2’de yabancı yatırımcıların yatırım yöntemleri açık şekilde belirtilmiştir. Buna göre doğrudan yabancı yatırımcılar, DYYK kapsamında Türkiye’de yeni bir şirket kurarak, şube açarak veya menkul kıymet borsaları dışında hisse edinimi veya menkul kıymet borsalarından en az %10 hisse oranı ya da aynı oranda oy hakkı sağlayan edinimler yoluyla mevcut bir şirkete ortak olarak doğrudan yabancı yatırım yapabilir.

DYYKUY m. 17’ye göre doğrudan yabancı yatırımcıların kurabilecekleri veya ortak olabilecekleri şirketler, Türk Ticaret Kanunu’nda (TTK) düzenlenen şirketler ile Türk Borçlar Kanunu’nda düzenlenen adi ortaklıktır. Ayrıca adi ortaklık, konsorsiyum, iş ortaklığı, *joint venture* şeklinde sözleşmeyle kurulan veya iştirak edilen oluşumlar ile TTK’da düzenlenen şirketlerin belirgin özelliklerini taşımayan ortaklıklar DYYK’nın uygulaması bakımından adi ortaklık olarak kabul edilmektedir<sup>27</sup>. Belirtmek gerekir ki DYYK’ya göre bir doğrudan yabancı yatırımcının TTK ve Türk Borçlar Kanunu’ndaki sermaye yükümlülükleri dışında ek bir sermaye getirme gibi bir yükümlülüğü yoktur. Görüldüğü gibi DYYK’da doğrudan yabancı yatırımcılara Türk vatandaşı gibi şirket kurabilme veya mevcut şirkete dahil olma serbestisi tanınmıştır. Bu serbesti tanınırken de ekstra bir yükümlülük getirilmemiş, Türk vatandaşı yatırımcı ile yabancı yatırımcı arasında ayırım yapılmamıştır. Bir yabancı yatırımcının Türkiye’de yapabileceği yatırım türlerinden ilki Türkiye’de Türk şirketi kurmasıdır. TTK’da, Türkiye’de kurulacak şirketlerin ortaklarının vatandaşlıkları hakkında bir sınır bulunmamaktadır. Sadece yabancıların ortak olacağı bir şirketin kurulması mümkün olmakla birlikte yabancı yatırımcılar Türk ortaklarla da şirket kurabilirler<sup>28</sup>.

Türkiye’de yabancı yatırımcılar, şirket kurulma şartları yönünden TTK ve ilgili diğer mevzuat hükümlerine tabidir. İlâveten iş ortaklığı, joint venture, konsorsiyum, adi ortaklık gibi sözleşmeyle kurulan yapılar da adi şirket hükümlerine tabidir ve DYYK kapsamındadır. Doğrudan yabancı yatırımcılar, Türkiye’de sermayesinin bütünü yabancı olan şirketler kurabilir. Türkiye’de kurulan şirketler, paydaşların tabiiyeti fark etmeksizin Türk şirketi olarak vasıflandırılır. Söz konusu şirketin paydaşlarının bazılarının Türk vatandaşı olması, doğrudan yabancı yatırımcının şirket kurma yöntemi ile yatırım yapmasını etkilemez.<sup>29</sup>

DYYK m. 2/b-ii’de yer alan düzenlemeye göre, yabancı yatırımcının, menkul kıymet borsalarından asgari %10 hisse oranı ya da bu oranda oy hakkı sağlayan edinimler yoluyla kurulu bir şirkete ortak olması da mümkündür. Bir yabancı yatırımcının doğrudan yabancı yatırımcı statüsünde kabul edilmesi ve DYYK kapsamındaki hükümlerden faydalanabilmesi için menkul kıymet borsalarına kayıtlı şirketlerin hisselerinden asgari %10 (yüzde on) veya aynı oranda oy hakkı tanıyan edinimlerde bulunarak ortak olması, menkul kıymet borsalarına kayıtlı olmayan şirketlerdeyse orandan bağımsız olarak hisse edinimi yoluyla ortak olması şartı aranmaktadır. Uluslararası yatırım hukukunda, menkul kıymet borsasına kayıtlı şirketler için zorunlu %10 oranı beklentisi, yatırımın uzun vadeli olması şeklinde yorumlanmakta ve bu nedenle de yatırım doğrudan yabancı yatırım olarak kabul edilmektedir.

<sup>26</sup> ERTEN, Rifat: *Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanununun Türk Yabancılar Hukuku Sistemi İçindeki Yeri ve Rolü*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2005, s. 100.

<sup>27</sup> AKER, Halit: “4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu’nun Ticari İşletme Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2007, Cilt 4, Sayı 1, s. 262-204.

<sup>28</sup> DEMİR GÖKYAYLA / SÜRAL, s. 138.

<sup>29</sup> TURANLI, Hüsnü: *Doğrudan Yabancı Yatırımların Hukuki Çerçevesi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008, s. 229.

Yabancı yatırımcılar, yurt dışındaki şirketlerinin Türkiye’de şubelerini de açabilirler (DYYK m. 2/b-i). Bu yöntemle de yabancı yatırımcılar, Türkiye’de şube<sup>30</sup> açarak doğrudan yabancı yatırımcı kapsamına dahil olabilmektedir.

### 5. Doğrudan Yabancı Yatırımlara Dair Önemli Esaslar

Türkiye’de yürürlükteki DYYK hükümleri ile yönetmeliklere göre yabancı yatırımcılar bakımından önemli bazı esaslar bulunmaktadır. Bu esaslara istinaden yatırımcılara tanınan imtiyazlar ülkeye daha fazla yabancı yatırımcı çekmeyi amaçlamaktadır. Çalışmamızın bu kısmında DYYK kapsamında doğrudan yabancı yatırımcılar yönünden kabul edilmiş olan bazı esaslara değinilecektir. Yine bu esaslardan biri olan yabancı personel istihdamı konusuna çalışmamızın ana teması olması sebebiyle detaylı yer verilecektir.

#### a. Yatırım Serbestisi ve Eşitlik Esası

Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanununun 3’üncü maddesinde yer alan düzenlemeye göre; uluslararası anlaşmalar ve özel kanun hükümleri tarafından aksi yer almadıkça Türkiye’de doğrudan yabancı yatırım yapılması serbesttir<sup>31</sup>. Yabancı yatırımcılar yerli yatırımcılarla eşit işleme tabi tutulmaktadır. Dolayısıyla yabancı yatırımlarla alakalı tüm sektörel kısıtlama ve izinler ortadan kaldırılmıştır.<sup>32</sup> Kamu düzeni, kamu sağlığı, kamu güvenliği ve kamu yararı gerekçeleri ile getirilen yasal düzenlemeler saklıdır. Bu kapsamdaki kısıtlamaların çerçevesi uluslararası anlaşmalar ve özel kanun hükümleri ile belirlenmektedir.

Doğrudan yabancı yatırımlar hukukunda karşılıklılık esası aranmamıştır. Bu şartın aranmaması siyasi ve ekonomik bir tercihtir. Eğer bir ülkede ekonominin geliştirilmesi amaçlanıyorsa orada yabancı yatırımlara gereksinim duyulmakta ve yabancı yatırımcıyı kendi ülkesine çekmek için kolaylaştırıcı ve cazip öneriler verilmesi gerekmektedir. Zira, Kanun’un amaçları arasında doğrudan yabancı yatırımların özendirilmesi ve artırılması da yer alır (DYYK m. 1).

Türkiye’de yürürlükteki mevzuatın amacı yabancı yatırımcının teşviki noktasında kolaylaştırıcı bir yol izlenmesidir. Ancak bu noktada belirtmek isteriz ki, yabancı yatırımcılarla Türk girişimciler arasında olumsuz bir rekabet etkisi de söz konusu olabilecektir. Yabancı yatırımcı lehine verilecek teşvikler açısından yatırımların türlerine göre bir düzenleme yapılması önemlidir. Buna göre, yabancı yatırımcı Türkiye’de üretim ve ihracat yapmayı, bu yatırımla istihdamı artırmayı veya yüksek teknolojinin ülkeye gelmesini sağlayacağını gösteriyorsa bu gibi yatırımcılar için mevcut tüm teşviklerin herhangi bir kısıtlama olmaksızın Türk girişimcilerle eşit koşullarda sağlanması gerekir. Öte yandan yabancı sermaye bu özellikleri taşımıyorsa, Türkiye’de üretimi bulunan, teknolojinin gelişmiş olduğu bir alanda bir yatırım yapmak istiyorsa, ülke menfaati için önemli ölçüde katkısı yoksa Türk girişimcilerin rekabet güçlerinin dünya piyasalarında korunabilmesi için teşviklerin denk tutulması yerinde olacaktır.

#### b. Kamulaştırma ve Devletleştirmeye Karşı Güvence

Doğrudan yabancı yatırımların, kamu yararı gerektirmedikçe ve karşılıkları ödenmedikçe kamulaştırılmayacağı veya devletleştirilemeyeceği DYYK m. 3/b’de düzenleme yer almaktadır. Uluslara-

<sup>30</sup> “Şube”nin tanımı TTK’da yoktur. 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu m. 9’da “Bir merkeze bağlı olduğu halde, ister merkezin bulunduğu odanın, ister başka odanın çalışma alanı içinde olan müstakil sermayesi ve müstakil muhasebesi bulunan ve/veya muhasebesi merkezde tutulduğu ve müstakil sermayesi bulunmadığı halde kendi başına sınıai faaliyet ve ticari muamele yapan yerler ve satış mağazaları bu Kanunun uygulanması bakımından şube sayılır.” şeklinde işletme merkezine kıyasen tanımlanmıştır. 07.01.2013 tarihli ve 28541 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Ticaret Sicili Yönetmeliği m. 118’de, “Bir ticari işletmeye bağlı olup ister merkezinin bulunduğu sicil çevresi içerisinde isterse başka bir sicil çevresi içinde olsun, bağımsız sermayesi veya muhasebesi bulunup bulunmadığına bakılmaksızın kendi başına sınıai veya ticari faaliyetin yürütüldüğü yerler ve satış mağazaları şubedir.” şeklinde tanımlanmıştır.

<sup>31</sup> İzin ve onay sisteminden yatırımda serbestlik sistemine geçilmiş olması hakkında doktrinde idarenin bir planlama yapabilme olanağını sınırlandıracağı ve ekonomi için yararlı olmadığı yönünde görüş bulunmaktadır. DİKMEN / KARAHANOĞULLARI, s. 8. Aksi yönde ise; yabancıların yatırım yapmalarına izin verme sisteminin kaldırılmasıyla yatırımcıların caydırıcı nitelikte bürokratik işlemlerden kurtulduğu ayrıca izin ve onayın ülke ekonomisinin kalkınması bakımından siyasi ve ekonomik bir tercih olduğu ve bu seçimin ülke menfaatleri bakımından daha lehe olduğu savunulmaktadır. DEMİR GÖKYAYLA / SÜRAL, s. 139.

<sup>32</sup> YÜCEL, s. 1474.



rası yatırım hukukunda kamulaştırmanın farklı tanımları yapılmış olmakla birlikte bunların ortak noktaları; kamulaştırmanın kamu yararı ile yapılması, tazminat ödenmesi ve münferit bir tedbir niteliğinde kabul edilmesidir. Bu hükmün DYYK’da yer almasındaki amaç, yabancı yatırımcıyı keyfi kamulaştırma veya devletleştirme eylemlerinden korumak ve onun Türkiye’deki yatırımlarını güvence altına almaktadır.<sup>33</sup> Yurt dışından Türkiye’ye doğrudan yatırım yapmak isteyen yabancı yatırımcı için gideceği ülkedeki vergilendirme sistemi, ticari riskler, transfer kolaylıkları ve alt yapı ile siyasi istikrar ve mülkiyet güvencesi çok önemlidir.

Kamulaştırma ve devletleştirmeye dair düzenleme eski mevzuatta olmasa da DYYK’da yer almaktadır. Bu nedenle yeni bir hüküm gibi anlaşılrsa da aslında kamulaştırma ve devletleştirmenin genel esasları T.C. Anayasası’nda belirlenmiştir.

Anayasa m. 46: “Devlet ve kamu tüzel kişileri, kamu yararının gerektirdiği hallerde, karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunda gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.” düzenlemesi yer almaktadır. Yine Anayasa m. 47’de “kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilebilir. Devletleştirme gerçek karşılığı üzerinden yapılır. Gerçek karşılığın hesaplanma tarzı ve usulleri kanunla düzenlenir.” ifadesi bulunmaktadır. Anayasa m. 46 ve m. 47 gerek yerli gerekse yabancı yatırımcı için güvence teşkil etmektedir<sup>34</sup>. Ayrıca 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu ile kamulaştırmanın şartları düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere Türk mevzuatında başta Anayasa olmak üzere kamulaştırma hakkında gerekli yasal güvence sağlanmaktadır.

### c. Yurt Dışına Transfer Serbestisi

DYYK m. 3’e göre; “Yabancı yatırımcıların Türkiye’deki faaliyet ve işlemlerinden doğan net kâr, temettü, satış, tasfiye ve tazminat bedelleri, lisans, yönetim ve benzeri anlaşmalar karşılığında ödenecek meblağlar ile dış kredi ana para ve faiz ödemeleri, bankalar veya özel finans kurumları aracılığıyla yurt dışına serbestçe transfer edilebilir.”. Mülga Kanun’da da bulunan bu serbesti ile yatırımcıların hiçbir hukuki sorun olmadan edindikleri her türlü ekonomik varlığı yurt dışına transferini gerçekleştirebilmeleri bir kez daha yer almıştır. Söz konusu transfer serbestisi konusunda, Türkiye’de üretilen değerlerin minimize bir bölümünün Türkiye’de kalmasını garantilemek amacıyla herhangi bir sınırlama getirilmemesi konusunda bir yaklaşım izlenmiştir.

### d. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemlerinin Serbest Kılınması

Yabancı yatırımcılar, hukuki işlemlerinden doğacak uyuşmazlıklarda alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına başvurabilirler. DYYK m. 3/e’de: “Özel hukuka tabi olan yatırım sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümü ile yabancı yatırımcıların idare ile yaptıkları kamu hizmeti imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden kaynaklanan yatırım uyuşmazlıklarının çözümlenmesi için; görevli ve yetkili mahkemelerin yanı sıra, ilgili mevzuatta yer alan koşulların oluşması ve tarafların anlaşması kaydıyla, milli veya milletlerarası tahkim ya da diğer uyuşmazlık çözüm yollarına başvurulabilir.” ifadeleri yer almaktadır. Görüldüğü üzere doğrudan yabancı yatırımcıların, idari kurumlarla aralarında akdedilen kamu hizmeti imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden kaynaklanan yatırım uyuşmazlıklar hakkında; iç veya uluslararası tahkim yoluna veya başkaca alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine başvurulabileceği konusunda serbestlik tanınmıştır.

Kamu Hizmetleri ile İlgili İmtiyaz Şartlaşma ve Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Tahkim Yoluna Başvurulması Halinde Uyulması Gereken İlkelere Dair 4501 sayılı Kanun’da yabancılık

<sup>33</sup> BAKLACI, Pınar: “Uluslararası Yatırımlarda ‘Dolaylı Kamulaştırma’ ve Düzenleyici Yetkiler”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 2008, Cilt 28, Sayı 1-2, s. 2; TİRYAKİOĞLU, s. 190.

<sup>34</sup> YILMAZ, *Yenilik*, s. 185.

unsuru taşıyan imtiyaz sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların tahkimle çözümlenebileceği konusu yer almaktadır.

Yatırım uyuşmazlıkları ile ilgili olarak Türkiye'nin de taraf olduğu Devletler ve Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasındaki Uyuşmazlıklarının Çözülmesi Hakkında Konvansiyon (ICSID) kapsamında yatırım uyuşmazlıklarının çözümü için uluslararası bir merkez oluşturulmuştur. ICSID Antlaşması Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası bünyesinde hazırlanmıştır. Dünya Bankası gelişmiş ülkelerden, gelişmekte olan ülkelere sermayenin aktarılmasını, sermayenin uygun dağılımını amaçlamıştır. ICSID Antlaşmasının kapsamına dahil olan uyuşmazlıkların çözümü için bir merkez kurulmuştur. ICSID merkezi kendi kurumsal yapısına sahip, işleyişi kendi bünyesinde barındıran bir merkezdir.

ICSID Tahkimi için şart aranmıştır. Birincisi: tarafların tahkim iradesi olmalıdır; ikincisi, tarafların kimliği ve son olarak yatırımın türüdür<sup>35</sup>. Taraflar rızalarını değişik şekilde beyan edebilirler. Tarafların kimliği belirlenirken, taraflardan birinin devlet diğeri ise başka bir devletin vatandaşı olması gerekir<sup>36</sup>. Dolayısıyla ev sahibi ülke ile kendi vatandaşı yatırımcı arasında çıkan uyuşmazlık ICSID'e götürülemez. Son şart olarak uyuşmazlığın yatırımlardan kaynaklı olması gerekir. Ayrıca belirtmek gerekir ki teknoloji transferi ve hizmet sektörüne ilişkin sözleşmelerden kaynaklı uyuşmazlıklar için de ICSID tahkimine başvurulabilir.

#### e. Nakit Dışı Sermayenin Değer Tespiti

DYYK m. 3/f'ye göre nakit dışındaki sermayenin değer tespitinin, TTK hükümleri çerçevesinde yapılacağı düzenlenmiştir. Ayrıca yabancı devletlerde kurulmuş ve faaliyette olan şirketlerin menkul kıymetlerinin yatırım aracı olması durumunda, menşe ülke mevzuatına göre değer tespitine yetkili makamların veya menşe ülke mahkemelerince tespit edilecek bilirkişilerin ya da uluslararası değerlendirme kuruluşlarının değerlendirmelerinin esas alınacağı da belirtilerek yabancı yatırımcıya güven sağlamaktadır.

#### f. İrtibat Bürosu Açmak

Yabancı ülke kanunlarına göre kurulmuş şirketlerin, pazar araştırması, ihraç ürünlerinin kalite kontrolü ve benzeri faaliyetlerini yerine getirilmesi amacıyla ve ticari faaliyette bulunmama koşuluyla Türkiye'de irtibat büroları açabilecekleri düzenlenmiştir (DYYK m. 3/h). Türk hukukunda "irtibat bürosu" kavramı tanımlanmamıştır. Türkiye'deki yatırım ortamını ve iş imkânlarını gözlemlemek ve pazarı tanımak, pazarı test etmek veya daha büyük bir iş geliştirmek için piyasanın ne tür fırsatlar sunduğunu önceden etüt etmek isteyen yatırımcı tarafından, yeni bir şirket kurma ve şube açma yükümlülüğüne katlanmadan, ticaretin risklerini üstlenmeden Türkiye'de açtığı yapıya irtibat bürosu denilebilir<sup>37</sup>.

İrtibat bürosu açmak için Müsteşarlıktan izin alma zorunluluğu bulunmaktadır<sup>38</sup>(DYYK m. 3/h). Kanun'da yer alan bu ifadeye karşılık DYYKUY'de irtibat bürosuna ilişkin izinlerin Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından verileceği düzenlenmiştir<sup>39</sup>. Halen yürürlükte olan ve yabancı yatırımcıların teşviki noktasında çok önemli konumda olan DYYK ile DYYKUY'nin kendi içinde bu şekilde bir ikilem içermesi yatırımcılar açısından olumsuz karşılanabilir. Bu nedenle bu ikilemin bir değişiklikle giderilmesini önermekteyiz.

<sup>35</sup> DOST, Süleyman: *Yabancı Yatırım Uyuşmazlıkları ve ICSID Tahkimi*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2006, s. 145; YILMAZ, İlhan: *Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözümü ve ICSID*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2004, s. 12.

<sup>36</sup> EGEMEN DEMİR, Işıl: *ICSID Tahkiminde Kişi Bakımından Yetki*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2014, s. 97.

<sup>37</sup> KARA, Hacı: "Türk Hukukunda İrtibat Bürosu ve Özellikleri", *İzmir Barosu Dergisi*, 2018, Cilt 83, Sayı 3, s. 168.

<sup>38</sup> Kanun'un gerekçesinde irtibat bürosu açılması hakkında iznin sebebi olarak; haksız rekabete sebebiyet vermemesi gösterilmiştir. 4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Gerekçesi, TBMM 142'nolu Komisyon Raporu ([https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TU\\_TANAK/TBMM/d22/c017/tbmm22017090ss0142.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TU_TANAK/TBMM/d22/c017/tbmm22017090ss0142.pdf), ET: 28.08.2023).

<sup>39</sup> Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (16.10.2020 tarihli ve 31276 sayılı Resmî Gazete).

DYYKUY’e göre; Sanayi ve Ticaret Bakanlığı yabancı ülke kanunlarına göre kurulmuş şirketlere, Türkiye’de ticari faaliyette bulunmamak kaydıyla irtibat bürosu açma izni vermeye ve bu izinlerin süresini uzatmaya yetkili kurumdur (m. 6/1)

Yeni kurulan şirketlerin Türkiye’de irtibat bürosu açma taleplerini, şirketin faaliyet konusu, sermayesi ve istihdam edilen personel sayısı gibi unsurlar çerçevesinde değerlendirerek faaliyet izninin verilmesi için şirketin kuruluşundan itibaren en az bir yıllık sürenin geçmesi koşulu Bakanlıkça aranabilmektedir (DYYKUY m. 6/2-3). Kuruluş ve süre uzatımına ilişkin müracaatlar, istenilen bilgi/belgelerin tam ve eksiksiz olması kaydıyla, başvuru tarihinden itibaren on beş iş günü içinde sonuçlandırılır.

Yabancı şirketlerin, para ve sermaye piyasaları, sigortacılık gibi özel mevzuatı bulunan finansal alanlarda faaliyette bulunmak amacıyla irtibat bürosu açma talepleri, ilgili özel mevzuatı çerçevesinde yetkili kılınan kurum veya kuruluşlarca değerlendirilir. Bakanlık, gerekli görmesi durumunda, faaliyet göstermek için izin, lisans veya benzeri yetkiler alınması gereken diğer sektörlerde yabancı şirketlerin irtibat bürosu açma taleplerini, söz konusu izin veya lisansı veren kurum ya da kuruluşların görüşlerini alarak sonuçlandırabilir (DYYKUY m. 6/4)<sup>40</sup>.

DYYKUY hükümlerine bakıldığında, irtibat bürolarının hangi alanlarda faaliyette bulunabileceklerinin sayıldığı görülmektedir. Yönetmelik’in irtibat bürolarının işleyişi hakkındaki 8. maddesine göre; “*Yabancı şirketin sektörel kuruluşlar nezdinde ve ilgili organizasyonlarda temsil edilmesi, yabancı şirket yetkililerinin Türkiye’deki iş temaslarının koordinasyonu ve organizasyonu*” irtibat bürolarının faaliyet konularından biridir. İrtibat büroları, “*yabancı şirket adına üretim yaptırılan firmaların, yabancı şirketin kalite standartları çerçevesinde değerlendirilmesi, yabancı şirketin ürün ve üretici taleplerinin teminini*” sağlar.

Bu kapsamda yabancı hâkim şirket, dış ülkelerdeki temsilciliklerine bazı hizmetler sağlamaktadır. Bunlara örnek olarak: yatırım olanaklarının genişletilmesi, yönetim stratejilerinin geliştirilmesi, proje yapma, pazarlama, tanıtım, satış yapmaya yönelik adım, satış sonrası hizmetin oluşturulması, markanın korunması ve prestij kazanması, mali ve teknik destek, tedarikçilerin yönetilmesi, ürün sorumluluğu konusunda test edilmesi, Ar-Ge faaliyetleri, personelin eğitimi gibi konulara yer verilmektedir<sup>41</sup>.

## II. YABANCI YATIRIMLARDA YABANCI PERSONEL İSTİHDAMI

### A. Kilit Personel Kavramı

DYYK’nın kabulünden sonra çok kısa bir süre içinde 29.08.2003 tarih ve 25214 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Doğrudan Yabancı Yatırımlarda Yabancı Uyraklı Personel İstihdamı Hakkında Yönetmelik yürürlüğe girmiştir. İşte bu yönetmelik Türkiye’de DYYK kapsamında faaliyette bulunan şirket, şube ve irtibat büroları kapsamında istihdam edilecek yabancı uyraklı personelin çalışma izinlerine ilişkin usul ve esasları kapsamaktadır.

Türkiye’de kurulu bulunan ve tüzel kişiliğe sahip bir şirketin, aşağıdaki şartlardan en az birini sağlayan personeli “*kilit personel*” sayılır;

- Şirketin üst yönetiminde ya da yürütme pozisyonunda çalışmak,
- Şirketin tamamını veya bir bölümünü yönetmek,
- Şirketin denetçilerinin, idari veya teknik personelinin işlerini denetlemek veya kontrol etmek,
- Şirkete yeni personel almak ya da mevcut personelin işine son vermek veya bu konularda teklif yapmak.

<sup>40</sup> İrtibat bürolarını kuruluş ve işleyişi ile ilgili usul ve prosedür için bkz. DYYKUY m. 6-8.

<sup>41</sup> KAYIK AYDINALP, Aslıhan: “İş Hukukunda Yabancı İrtibat Bürosu Çalışanları”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2018, Cilt 9, Sayı 1, s. 136.

Doğrudan yabancı yatırımlarda çalıştırılacak kilit personel, yabancı gerçek kişilerin istihdamı için getirilmiş bir kavramdır. Bir yabancı için kilit personel kavramına dahil edilmesiyle kolaylaştırıcı etkiden yararlanarak çalışma izni almasında birtakım koşullar öngörülmüştür. Bu şartlar; kişinin çalıştığı pozisyona bağlı olan şartlar ile kişinin çalıştığı şirketin niteliğine ilişkin şartlar olarak ikiye ayrılabilir.

Bunlardan birincisi kilit personel kabul edilmenin çalışılan pozisyona bağlı olma koşuludur. Yabancıların çalışma iznine dair mevzuatta adı geçen “kilit personel” kavramı için Doğrudan Yabancı Uyruklu Personel İstihdamı Hakkında Yönetmelik madde 4’te yer bulan tanımda da görüldüğü gibi; çalışma izni gereken kişinin kilit personel sayılabilmesi için çalıştığı pozisyon açısından şirketin yönetiminde, üst düzey yönetiminde, işe alım-işten çıkarma pozisyonlarında veya denetiminde çalışıyor olması veya teknik bilgi- uzmanlık gerektiren bir konumda çalışması öngörülmüştür. Kilit personel olarak kabul edilmek için aranan diğer koşul ise çalışılan şirketin niteliğine ilişkindir. Doğrudan Yabancı Yatırımlarda Yabancı Uyruklu Personel İstihdamı Hakkında Yönetmelik’in 4. maddesinde düzenlenen bu koşula göre bu kişilerin “kilit personel” sayılabilmesi için, çalıştıkları şirketin kanunda sayılan “özellik arz eden doğrudan yatırımlardan olma niteliği” taşıması gerekir. Buna göre; yabancı ortakların sermaye payının en az 400 bin TL olması kaydıyla, şirket veya şubenin son yıl cirosunun en az 30 milyon TL olması; yabancı ortakların sermaye payının en az 400 bin TL olması kaydıyla, şirket veya şubenin son yıl ihracatının en az 1 milyon ABD Doları olması; yabancı ortakların sermaye payının en az 400 bin TL olması kaydıyla, şirket veya şubede son yıl içinde Sosyal Sigortalar Kurumuna kayıtlı en az 250 personelin istihdam edilmesi; şirket veya şubenin yatırımda bulunacak olması halinde, öngörülen asgari sabit yatırım tutarının en az 10 milyon TL olması; ana şirketin merkezinin bulunduğu ülke dışında en az bir ülkede daha doğrudan yatırımının olması, koşullarından en az birini sağlaması gerekmektedir.

Doğrudan Yabancı Uyruklu Personel İstihdamı Hakkında Yönetmelik’e göre şirketin yönetimde yer alanlar, denetimle yükümlü olanlar, araştırma cihazları ve teknikleri açısından temel bilgiye sahip çalışanları da kilit personel kabul edilmektedir. Yönetmelik’in 2. maddesinde yer alan düzenlemeye göre, özellik arz eden doğrudan yabancı yatırımlarda istihdam edilecek kilit personele çalışma izni, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca verilir. Yönetmelik’in 6. maddesine göre de irtibat bürolarında çalışacak kilit personele ilişkin çalışma izni, Bakanlık tarafından yetki belgesi sahibi en fazla bir kişiye büro faaliyetleri için son bir yıl içinde yurt dışından en az 200.000 ABD doları veya karşılığı döviz getirmiş olması kaydıyla verilir.

Anılan Yönetmeliğin 7’nci maddesine göre de; doğrudan yabancı yatırımlarda istihdam edilmesi planlanan kilit personel hakkında çalışma izninin vatandaşı oldukları ya da ikamette buldukları devlette bulunan Türkiye dış temsilciliklerine (konsolosluk veya büyükelçilik) başvuruda bulunabilir. Buna göre; söz konusu kilit personellere yurtdışından çalışma iznine başvurma imkânı tanınmıştır (Yönetmelik m. 7).

Doğrudan yabancı yatırımlarda kilit personel olarak çalışacak kişinin çalışma iznine yurt içinden de başvurulabilir. Kilit personel, Türkiye’de kanunlara uygun bir şekilde bulunuyorsa çalışma izni için doğrudan Bakanlığa da başvurabilir.

## **B. Kilit Personelin Türkiye’de Çalışması**

### **1. Yabancıların Türkiye’de Çalışmasına İlişkin Genel Kurallar**

Anayasa’da yer alan, çalışma hak ve özgürlüğüne ilişkin düzenleme ile herkesin çalışma hak ve özgürlüğü bulunmaktadır. Anayasa’nın 16. Maddesine göre; çalışma hak ve özgürlüğü yabancılar hakkında uluslararası hukuka uygun şekilde kanunla sınırlandırılabilir. Nitekim Türk hukukunda yabancıların çalışmaları konusunda Anayasa’nın verdiği yetkiye uygun olarak bazı sınırlayıcı düzenlemeler yer almaktadır.

Yabancıların Türkiye’de çalışmasıyla ilgili genel kurallar UİK’te<sup>42</sup> düzenlenmiştir. Bu kanuna göre yabancıların Türkiye’de çalışması yetkili makamdan çalışma izni alması şartına bağlıdır. Çalışma iznini alan veya çalışma izninden kanunlarla muaf tutulan kişiler Türkiye’de çalışabilirler. UİK’e göre çalışma izni; “*Bakanlıkça resmî bir belge şeklinde düzenlenen ve geçerlilik süresi içinde yabancıya Türkiye’de çalışma ve ikamet hakkı veren izni*” ifade etmektedir (m. 3/c). UİK’in m.6/2 hükmüne göre, Kanun kapsamında olan ve çalışmak isteyen yabancıların, çalışma izninden muaf tutulmamışlarsa, Türkiye’de çalışabilmeleri için mutlaka çalışma izni almaları gerekmektedir. Bu düzenlemeye aykırı olarak çalışma ve çalıştırma yasaklanmıştır. Bununla beraber, çalışma iznini almış olan yabancıların, bu izni almasından itibaren altı ay içinde, izne konu olan işine başlaması gerekir. Aksi takdirde söz konusu çalışma izni geçerliliğini yitirerek iptal edilecektir. UİK’in m.6/1 hükmünde ise, izni verecek olan kurumun, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) olduğu belirtilmiştir. UİK’te çalışma izinleri beş kısma ayrılmıştır. Bunlar; süreli çalışma, süresiz çalışma, bağımsız çalışma, istisnai çalışma izinleri ve Turkuaz Kart’tır<sup>43</sup>.

UİK’in m.7/4 hükmünde yeni bir değerlendirme kıstası olarak, çalışma izinleriyle ilgili yapılacak başvuruların değerlendirilmesinin, uluslararası işgücü politikasına göre yapılacağı düzenlenmiştir. Uluslararası işgücü politikası ise, UİK’in 4. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, yeni bir kurul olan, Uluslararası İşgücü Politikası Danışma Kurulu kararları dikkate alınarak, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından uluslararası işgücü politikası oluşturulacaktır<sup>44</sup>.

UİK’e göre mesleki yeterlilik ve uzmanlık gerektiren bazı mesleklerde çalışacak yabancılar için çalışma izni başvurularında ilgili bakanlıklardan “ön izin” alınması gerekmektedir. Ön izin uygulamasının amacı, yabancıların hizmet sunacakları meslekler için gerekli nitelik ve uzmanlığa sahip olup olmadıklarının değerlendirilmesidir. Ön izin alan yabancıların çalışma izni başvurularında, bu yabancıların gerekli nitelik ve uzmanlığı taşımasını gerektiren UİK m. 9(d)’deki şart aranmayacaktır; çünkü ön izin alan yabancıların meslekî yeterlilikleri zaten ilgili kamu kurumları tarafından değerlendirilmiş olacaktır. Uluslararası İşgücü Kanunu’nda getirilen ön izin sistemi, kaliteli işgücü çekme amacı kapsamında çalışma izni başvuru sürecinde yapılan denetimin gerekli alanlarda daha nitelikli kişiler tarafından yapılmasına olanak sağlar<sup>45</sup>. Söz konusu meslekler; sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri, öğretim elemanları ve AR-GE personeli olarak belirlenmiştir (UİK m. 8). Sağlık hizmetlerinde Sağlık Bakanlığı, eğitim hizmetlerinde Millî Eğitim Bakanlığı başvuruda bulunan yabancılarla ön izin vermeye yetkilidir. AR-GE merkezi belgesi olan firmalarda AR-GE personeli olarak çalışacak yabancıların çalışma izni başvurularında Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının olumlu görüşünün alınması zorunludur. Bakanlığın olumlu görüşü üzerine yabancıların çalışma izni başvurusu değerlendirilecektir. Bu hususta Bakanlığın olumlu görüşünün bir ön şart niteliğinde olduğunu söylemek mümkündür. Yükseköğretim kurumlarında çalışacak yabancı öğretim elemanları için Yüksek Öğretim Kurulunun ön izni alınmalıdır.

## 2. Kilit Personel Niteliğindeki Yabancıların Türkiye’de Çalışması

Yabancıların çalışma haklarına getirilen kısıtlamalar, yabancı sermaye bakımından bazı özellikler arz etmektedir. DYYK’da yer alan hükümde, “*bu Kanun kapsamında kurulan şirket, şube ve kuruluş-*

<sup>42</sup> 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu (UİK) m. 28 uyarınca Resmî Gazete’de yayımlandığı tarih olan 13 Ağustos 2016’da yürürlüğe girdi. Uluslararası İşgücü Kanunu, 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun’un yerini almıştır. UİK m. 26’ya göre, mevzuatta Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun’a yapılan atıflar, Uluslararası İşgücü Kanunu’na yapılmış sayılacaktır. Uluslararası İşgücü Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle, Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmıştır (UİK m. 27/7).

<sup>43</sup> Bu çalışmanın amacını aşmamak adına yabancıların çalışma izinleri konusunun detaylı olarak açıklanmasından imtina edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. DEMİRKOL, Berk: “Yabancıların Türkiye’de Çalışması ve Uluslararası İşgücü Kanunu”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2018, Sayı 1, s. 421-482.

<sup>44</sup> “*Uluslararası işgücü politikası; uluslararası işgücü hareketliliği ve bölgesel gelişmeler ile Göç Politikaları Kurulu kararları, istihdam ve çalışma hayatına ilişkin gelişmeler, sektörel ve ekonomik dönemsel değişiklikler, kalkınma plan ve programları, yabancıların uyruğunda bulunduğu ülkeyle ikili ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkiler, Türkiye’nin taraf olduğu ikili veya çok taraflı anlaşmalar ve uluslararası sözleşmeler, kamu düzeni, kamu güvenliği ve kamu sağlığı dikkate alınarak belirlenir.*” şeklinde tanımlanmıştır (m. 4/2).

<sup>45</sup> DEMİRKOL, s. 438.

larda istihdam edilecek yabancı uyruklu personele, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca çalışma izni verilmesi” öngörülmüştür (m. 3/g-I). Aynı Kanun’un 3. maddesinde, 2007 sayılı Kanun’u yürürlükten kaldıran 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun’a atıf yapılarak, 4817 sayılı Kanun’un 23. maddesi uyarınca Hazine Müsteşarlığı ve Çalışma Bakanlığınca müştereken hazırlanacak yönetmelikte, yabancı sermayeli şirket ve kuruluşlardan hangilerinin bu kapsama gireceği ile söz konusu yönetmelik kapsamında izin verilecek kilit personelin tanımı ve çalışma izinlerine ilişkin özel nitelikteki diğer esas ve usullerin belirleneceği (m.3/g-II) ve bu kapsamda istihdam edilecek personele 4817 sayılı Kanun’un 14. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır.

DYYK’nın m. 3/g hükmü ve 4817 sayılı Kanun’un 23. maddesi hükümlerinde bahsedilen yönetmelik Doğrudan Yabancı Yatırımlarda Yabancı Uyruklu Personel İstihdamı Hakkında Yönetmelik (Kilit Personel Yönetmeliği)’tir. Yönetmelik’in 3. maddesinde de dayanak olarak ilgili husus belirtilmiştir. 6735 sayılı Kanun’un 26. maddesindeki atıf hükmünün sonucu olarak, kilit personel uygulaması devam etmektedir.

DYYK’nın yürürlüğe girdiği ilk metindeki m. 3/g hükmüne göre; “bu Kanun kapsamında kurulan şirket, şube ve kuruluşlarda istihdam edilecek yabancı uyruklu personele, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca çalışma izni verilir.”. UİK m. 27’ye göre bu maddedeki ikinci ve üçüncü paragraflar yürürlükten kaldırılmıştır. Mevcut haliyle hüküm; “Bu Kanun kapsamında kurulan şirket, şube ve kuruluşlarda istihdam edilecek yabancı uyruklu personele, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca çalışma izni verilir.”den ibarettir.

Kilit Personel Yönetmeliği, özellik arz eden doğrudan yabancı yatırımlarda ve irtibat bürolarında istihdam edilecek yabancı uyruklu kilit personele uygulanacaktır. Kilit Personel Yönetmeliği’nin 4. maddesi uyarınca özellik arz eden doğrudan yabancı yatırımlar, DYYK kapsamına giren ve m. 4’teki şartların en az birini sağlayan şirket veya şubeyi ifade etmektedir. Madde kapsamında ana şirketin merkezinin bulunduğu ülkenin dışında en az bir ülkede daha doğrudan yabancı yatırımının bulunması şartı aranmakta; diğer şartlarda belirtilen ortakların sermaye payı ve ihracat miktarlarının sayısal değerleri<sup>46</sup> Bakanlık tarafından her yıl ayrıca düzenlenmektedir (m. 17).

Kilit personel kavramı Yönetmelik’te tanımlanmış olup, Türkiye’de kurulu bulunan ve tüzel kişiliğe sahip bir şirketin m. 4/IV hükmünde belirtilen şartlardan en az birini sağlayan yabancı personeli “kilit personel” olarak kabul edilecektir. Hüküm uyarınca şirketin üst yönetiminde ya da yürütme pozisyonunda çalışmak; şirketin tamamını veya bir bölümünü yönetmek; şirketin denetçilerinin, idarî veya teknik personelinin işlerini denetlemek veya kontrol etmek; şirkete yeni personel almak ya da mevcut personelin işine son vermek veya bu konularda teklif yapmak gerekmektedir. Ayrıca bu alanlardan en az bir tanesinde görev alan veya bu konularda yetki sahibi, şirket ortağı, yönetim kurulu başkanı, yönetim kurulu üyesi, genel müdür, genel müdür yardımcısı, şirket müdürü, şirket müdür yardımcısı ve benzeri mevkilerde görev yapan kişi; irtibat bürolarında, yurt dışındaki ana şirket tarafından adına yetki belgesi düzenlenen en fazla bir kişi kilit personel olarak kabul edilecektir<sup>47</sup>.

Çalışma izni başvurusu sırasında aranılacak belgeler Kilit Personel Yönetmeliği’nin 10. maddesinde belirtilmiştir. Bu belgeler; yatırımın özellik arz eden doğrudan yabancı yatırım olduğunu ve kişinin kilit personel niteliğini haiz bir kişi olduğunu kanıtlayan belgelerdir.

<sup>46</sup> Madde 4: “a) Yabancı ortakların toplam sermaye payının en az 400 milyar Türk Lirası olması kaydıyla, şirket veya şubenin son yıl cirosunun en az 30 trilyon Türk Lirası olması,

b) Yabancı ortakların toplam sermaye payının en az 400 milyar Türk Lirası olması kaydıyla, şirket veya şubenin son yıl ihracatının en az 1 milyon ABD Doları olması,

c) Yabancı ortakların toplam sermaye payının en az 400 milyar Türk Lirası olması kaydıyla, şirket veya şubede son yıl içinde Sosyal Sigortalar Kurumu’na kayıtlı en az 250 personelin istihdam edilmesi,

d) Şirket veya şubenin yatırımında bulunacak olması halinde, öngörülen asgari sabit yatırım tutarının en az 10 trilyon Türk Lirası olması.”

<sup>47</sup> ERGİN, Berkiye Gizem: “Yabancıların Türkiye’de Çalışma İzinleri Hakkında Kanunî Düzenlemeler”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2018, Sayı 135, s. 133-134.

Kilit Personel Yönetmeliği kapsamında kilit personel olarak istihdam edilen kişi çalışma izni süresinin bitiminden itibaren en geç on beş gün içinde çalışma iznini uzatma başvurusunda bulunmalıdır. Bu süreden sonra yapılan uzatma başvuruları ilk başvuru gibi değerlendirilir. Kilit personele sağlanan ayrıcalıklarda Kilit Personel Yönetmeliği 12, 13 ve 14.yer bulmuştur. Buna göre; Bakanlık kilit personel için yapılan çalışma izni veya süre uzatımı müracaatlarını, belgelerin tam ve eksiksiz olması kaydıyla, Bakanlığa müracaat tarihinden itibaren en geç on beş gün içinde sonuçlandıracaktır.

Yönetmelik’in 2 ve 15. Maddesine bakıldığında görülmektedir ki; kilit personel tanımına dahil edilebilen bazı kişilere çalışma izni verilmesinde Bakanlığın takdir yetkisinin sınırlandırıldığını hatta Bakanlıkça yapılacak işlemin aranan şartları taşıyıp taşımadığının tespiti olduğunu ve şartlar sağlandığında çalışma izninin verilmesi yönünde olduğunu düşünmekteyiz.

Öte yandan açıklamak isteriz ki UİK kapsamında yer alan çalışma izinlerinden istisnai çalışma izni de DYKK kapsamındaki iş yerlerinde kilit personel için uygulanması mümkün bir çalışma izni olarak değerlendirilebilir.

UİK m. 16’da “a) Eğitim düzeyi, ücreti, mesleki deneyimi, bilim ve teknolojiye katkısı ve benzeri özellikleri itibarıyla nitelikli işgücü olarak değerlendirilen, b) Bilim ve teknolojiye katkısı, yatırım veya ihracat düzeyi, sağlayacağı istihdamın büyüklüğü ve benzeri özellikleri itibarıyla nitelikli yatırımcı olarak değerlendirilen,” şeklinde yer alan istisnai çalışma izni kapsamında değerlendirilmesi de mümkündür. UİK 16. maddesinin gerekçesinde, bu maddede sayılan yabancı kişilere gerek önemleri bakımından gerekse taşıdıkları statü bakımından, çalışma izni kurallarında farklılıklar uygulanacağı belirtilmiştir. Bununla beraber, nitelikli yatırımcı, nitelikli işgücü ve proje çalışanı olan yabancılarla ilgili olarak da çalışma izni hükümleri istisnai olarak uygulanabilecektir.

Madde gerekçesinden de anlaşılacağı üzere, Turkuaz kart sahibi kişilerin Türkiye ekonomisine katkıda bulunması hedeflenmektedir. Öte yandan kayıt dışı istihdamla mücadele bakımından da önemli bir düzenleme olduğunu belirtmekte fayda vardır<sup>48</sup>.

### 3. Kilit Personel ile Turkuaz Kartlı Yabancılar Arasındaki Temel Farklar

Turkuaz Kart: Yabancıya, Türkiye’de süresiz çalışma hakkı tanıyan ve kanun hükümlerine göre eş ve bakmakla yükümlü çocuklarına ikamet hakkı sağlayan belgedir. Uluslararası işgücü politikası kapsamında; bilim ve teknolojiye katkısı, eğitim düzeyi, mesleki deneyimi, Türkiye’de bulunmasının veya yatırımının ülkeye katkısı; ekonomisine ve istihdama olumlu etkisi ile Uluslararası İşgücü Politikası Danışma Kurulu önerileri ve Bakanlıkça belirlenen usul ve esaslara göre başvurusu uygun görülen yabancılarla Turkuaz Kart verilir<sup>49</sup>. Konuyla ilgili usul ve esaslar Turkuaz Kart Yönetmeliğinde<sup>50</sup> düzenlenmiştir.

Turkuaz Kart sahibi yabancıların eşine ve bakmakla yükümlü olduğu çocuklarına Turkuaz Kart sahibi yakını olduğunu gösteren ve ikamet izni yerine kabul edilen bir belge verilir. Turkuaz Kart sahibi süresiz çalışma iznine sahip olmakla birlikte bu izne sahip kişilerin sahip olduğu haklardan faydalanır, turkuaz kart sahibi yakınıysa uzun dönem ikamet izni sahibinin haklara aynen sahip kabul edilir.

Turkuaz Karta dair uygulamalarda bilimsel veya akademik yönden uluslararası alanda yer edinen çalışmalarını olanlar ile bilim, sanayi ve teknolojide Türkiye için stratejik açıdan kabul edilen bir konuda

<sup>48</sup> KARAAĞAÇ, Ömür: “Yabancıların Türkiye’de Çalışmalarına İlişkin Temel Düzenleme Olarak Uluslararası İşgücü Kanununun Genel Değerlendirmesi”, *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2018, Sayı 1, s. 113.

<sup>49</sup> AYAN, Hasan Alparslan: “Türk Hukukunda Turkuaz Kart Sahibi Yabancıların Çalışma Şartları”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2018, Cilt 1, Sayı 1, s. 53-81; KARAGÜL, Dilara: “Turkuaz Kart Uygulaması”, *Public and Private International Law Bulletin*, 2019, Cilt 39, Sayı 2, s. 393-414; ÇALIŞKAN, Zeynep: “Yabancı Yatırımların Teşviki: Turkuaz Kart Uygulaması ve Bazı Ülkelerdeki Benzer Düzenlemeler”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2016, Cilt 15, Sayı 2, s. 55-88; AYGÜN, Mesut: “Vatandaş Veya İmtiyazlı Yabancı Olma Yönünde Kabul Edilen Düzenlemelere Sığınmacılar Açısından Eleştirel Bir Bakış: Uzun Dönem İkamet İzni, Turkuaz Kart Sahipliği ve Vatandaşlık Hakkı Çerçevesinde”, *Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2018, Cilt 37, Sayı 2, s. 167-194.

<sup>50</sup> 14.03.2017 tarihli ve 30007 sayılı Resmî Gazete.

önemli işleri bulunanlar veya istihdam, ihracat ya da yatırım kapasitesi bakımından ulusal ekonomiye önemli ve olumlu katkı sağlayabilen ya da sağlaması kuvvetle öngörülenler nitelikli yabancı kapsamında değerlendirilir. Turkuaz Kart sahipleri için Türkiye’de buldukları zaman dilimi içinde nitelikli yabancı kabul edilmelerine ilave olarak 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu’nu madde 12’de 28.07.2016’da yapılan değişiklikle istisnai yoldan Türk vatandaşlığı kazanmanın yolu da açılmıştır.

ÜİK 11. maddesinin gerekçesine göre Turkuaz Kart sistemi ile hedeflenen, nitelikli yabancı işgücünün ülkeye kazandırılmasıdır. Turkuaz Kart sahibi yabancıların hak ve yükümlülükleri, Turkuaz Kart Yönetmeliği’nin 19. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddede hak ve yükümlülükler açısından süresiz çalışma iznine sahip yabancılara atıf yapılmış olması dikkat çekicidir. Bir diğer önemli konu ise; Turkuaz Kart sahiplerinin, süresiz ikamet izni sahibi yabancıların statüsüne yakın şekilde konumlandırılmış olmasıdır. Bu iki özellik bağlamında süresiz çalışma iznine sahip yabancılar, uzun dönem ikamet iznine sahip yabancılar ve Turkuaz Kart sahibi yabancıların, çalışma hakkından yararlanması açısından “özel statülü yabancı” kabul edildiği ifade edilebilir.

Kilit personel ise DYYK’da yer alan yabancı yatırımcılara kolaylık sağlanması bakımından yabancı nitelikli personel istihdamına yönelik bir düzenlemedir. Bir kişinin kilit personel olarak kabul edilmesi için Kilit Personel Yönetmeliği’nde yer alan şartların sağlanması gerekmekte iken Turkuaz kart verilmesini gerektirecek nitelikte bir şart aranmamaktadır. Öyle ki bir kimsenin Turkuaz karta başvurması için doğrudan yabancı yatırım kapsamında çalışması koşulu da aranmamaktadır. Ayrıca bu kişiler imtiyazlı yabancı statüsünde iken kilit personel statüsü sadece işin gereği olarak Türkiye’de sadece çalışma izni koşulları bakımından cezbedici niteliktedir.

## SONUÇ

DYYK, Türkiye’de doğrudan yabancı yatırımların özendirilmesi, yabancı yatırımcıların haklarının korunması, yatırım ve yatırımcı kavramlarının tanımlarında uluslararası standartlara uyum sağlanması, doğrudan yabancı yatırımların gerçekleştirilmesinde izin ve onay sisteminin bilgilendirme sistemine dönüştürülerek uzun süren bürokratik sürecin ortadan kaldırılması amaçlarıyla çıkarılmıştır. Kanun’un yürürlüğe girmesinden kısa bir süre sonra DYYKUY ile yabancı yatırımlara ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Ayrıca Doğrudan Yabancı Yatırımlarda Yabancı Personel İstihdamı Hakkında Yönetmelik ile de bu kanun kapsamındaki işyerlerinde çalışacak yabancı personel istihdamı konusunda kolaylıklar getirilmiştir. Çalışmamızda bu mevzuatlarda yer alan genel özellikler incelenmiş olmakla birlikte bazı konularda revizyonun gerekliliği konusunda görüş bildirilmiştir.

1. İrtibat bürosu açmak için Müsteşarlıktan izin alma zorunluluğu bulunmaktadır (DYYK m. 3/h). Kanunda yer alan bu ifadeye karşılık DYYKUY’de irtibat bürosuna ilişkin izinlerin Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından verileceği düzenlenmiştir. Hâlen yürürlükte olan ve yabancı yatırımcıların teşviki noktasında çok önemli konumda olan DYYK ile DYYKUY’nin kendi içinde bu şekilde bir ikilem içermesi yatırımcılar açısından olumsuz karşılanabilir. Bu nedenle bu ikilemin bir değişiklikle giderilmesini önermekteyiz.

2. Kilit Personel Yönetmeliği’nin 2. ve 15. maddesi birlikte değerlendirildiğinde kilit personel kapsamına giren belirli kişilere çalışma izni verilmesinde Bakanlığın takdir yetkisinin var olmadığını ve Bakanlık tarafından yapılacak tek değerlendirmenin aranan şartların varlığını kontrolden ibaret olduğunu ve şartlar sağlandığında çalışma izninin verilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

3. Yabancı ülke vatandaşı bir kişinin kilit personel statüsünde sayılabilmesi ve kilit personele tanınan çalışma iznine dahil edilebilmesi için, kanunda sınırlı ve belirli sayıda yer alan pozisyon şartını ve çalışacağı şirketin özellik taşıyan yatırımlardan olma şartını birlikte sağlaması zorunludur. Doğrudan Yabancı Yatırımlarda Yabancı Uyruklu Personel İstihdamı Hakkında Yönetmelik kapsamında verilecek çalışma izinleri daha kolay şekilde verilmektedir. Doğrudan yabancı yatırımlar kapsamında kilit personel kapsamına girmeyen yabancıların çalışma izinleri ise ÜİK ve ilgili diğer mevzuat çerçes-



vesinde verilmektedir. Kilit Personel Yönetmeliği hükümlerinin uygulanabilmesi için hem yatırımın özellik arz eden doğrudan yabancı yatırım olması, hem de çalışma izni istenilen yabancı uyruklunun kilit personel konumunda bulunması gerekmektedir. Belirtmek gerekir ki kilit personel olarak nitelendirdiğimiz kişiler için UİK’te yer alan çalışma izinlerinden istisnai çalışma izninden faydalanılması da mümkündür. Türkiye’yi yabancı yatırımcılar için daha cazip hale getirmek için atılan birçok adımı faydalı görmekle birlikte mevzuatta uygulamaya yönelik oluşabilecek karmaşanın giderilmesini ve bu nedenle mevzuatın güncellenmesini önermekteyiz. Bu durumun yabancı yatırımcı açısından belirsizlik olarak algılanmasının önüne geçmek adına bir revizyonun yerinde olacağı kanaatindeyiz.

## KAYNAKÇA

- AKER, Halit: “4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu’nun Ticari İşletme Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2007, Cilt 4, Sayı 1, s. 262-204.
- ARAT, Tuğrul: *Ticari Şirketlerinin Tabiiyeti*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1970.
- AYAN, Hasan Alparslan: “Türk Hukukunda Turkuaz Kart Sahibi Yabancıların Çalışma Şartları”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2018, Cilt 1, Sayı 1, s. 53-81.
- AYGÜN, Mesut: “Vatandaş veya İmtiyazlı Yabancı Olma Yönünde Kabul Edilen Düzenlemelere Sığınmacılar Açısından Eleştirel Bir Bakış: Uzun Dönem İkamet İzni, Turkuaz Kart Sahipliği ve Vatandaşlık Hakkı Çerçevesinde”, *Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2018, Cilt 37, Sayı 2, s. 167-194.
- AYHAN İZMİRLİ, Lale: “Uluslararası yatırım Hukukunda ‘Yatırım’ Kavramı”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2018, Cilt 8, Sayı 2, s. 89-131.
- BAKLACI, Pınar: “Uluslararası Yatırımlarda ‘Dolaylı Kamulaştırma’ ve Düzenleyici Yetkiler”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 2008, Cilt 28, Sayı 1-2, s. 1-25.
- BAŞAK, Levent: *4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Çerçevesinde Yabancı Sermaye Mevzuat Rehberi*, TÜRMÖB Yayınları, Ankara, 2008.
- BOZDAĞOĞLU, Yasemin / EVLİMOĞLU, Umut: “Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Tarihsel Süreçte Gösterdiği Gelişim: Hukuksal ve Ekonomik Yansımaları”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2014, Cilt 6, Sayı 11, s. 32-52.
- ÇALIŞKAN, Zeynep: “Türkiye’nin Taraf Olduğu İkili ve Çok Taraflı Anlaşmalarda Yatırım Kavramı”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 2009, Cilt 29, Sayı 1-2, s. 85-118.
- ÇALIŞKAN, Zeynep: “Yabancı Yatırımların Teşviki: Turkuaz Kart Uygulaması ve Bazı Ülkelerdeki Benzer Düzenlemeler”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2016, Cilt 15, Sayı 2, s. 55-88.
- ÇELİKEL, Aysel: “Yabancı Yatırımların Teşviki Amacıyla Yapılan Yeni Yasal Düzenlemeler”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 2003, Cilt 23, Sayı 1-2, Prof. Dr. Gülören Tekinalp’e Armağan, s. 161-177.
- DEMİR GÖKYAYLA, Cemile / SÜRAL, Ceyda: “4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu ve Getirdiği Yenilikler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2004, Cilt 6, Sayı 2, s. 131-167.
- DEMİRKOL, Berk: “Yabancıların Türkiye’de Çalışması ve Uluslararası İşgücü Kanunu”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2018, Sayı 1, s. 421-482.
- DİKMEN, Ahmet Alpay / KARAHANOGULLARI, Onur: “Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Tasarısı Hakkında Değerlendirme”, *Mülkiye Dergisi*, 2002, Cilt 26, Sayı 234, s. 99-118.
- DOST, Süleyman: *Yabancı Yatırım Uyuşmazlıkları ve ICSID Tahkimi*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2006.
- EGEMEN DEMİR, Işıl: *ICSID Tahkiminde Kişi Bakımından Yetki*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2014.
- ENER, Mustafa Alper: *Uluslararası Yatırım Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- ERDİLEK, Asım: “Türkiye’nin Osmanlı’dan Günümüze Kadar Uzanan Doğrudan Yabancı Yatırım Ortamına ve Politikalarına Tarihsel Bir Bakış”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 2006, Sayı 30, s. 16-35.
- ERGİN, Berkiye Gizem: “Yabancıların Türkiye’de Çalışma İzinleri Hakkında Kanunî Düzenlemeler”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2018, Sayı 135, s. 119-150.
- ERTEN, Rifat: *Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanununun Türk Yabancılar Hukuku Sistemi İçindeki Yeri ve Rolü*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2005.
- GENÇ, Talha: *Türk Hukukunda Doğrudan Yabancı Yatırımların Hukuki Rejimi*, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2011.
- KARA, Hacı: “Türk Hukukunda İrtibat Bürosu ve Özellikleri”, *İzmir Barosu Dergisi*, 2018, Cilt 83, Sayı 3, s. 167-198.
- KARAAĞAÇ, Ömür: “Yabancıların Türkiye’de Çalışmalarına İlişkin Temel Düzenleme Olarak Uluslararası İşgücü Kanununun Genel Değerlendirmesi”, *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2018, Sayı 1, s. 89-121.

- KARAGÜL, Dilara: “Turkuaz Kart Uygulaması”, *Public and Private International Law Bulletin*, 2019, Cilt 39, Sayı 2, s. 393-414.
- KAYIK AYDINALP, Aslıhan: “İş Hukukunda Yabancı İrtibat Bürosu Çalışanları”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2018, Cilt 9, Sayı 1, s. 133-152.
- KIRLI AYDEMİR, Deniz Defne: *Yabancı Yatırımların Korunması, Çok Taraflı Yatırım Garanti Kuruluşu (MI-GA) ve Yabancı Yatırımların Politik Risklere Karşı Korunması*, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- ÖZEL, Sibel: “Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Üzerine Bir Değerlendirme”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 2003, Cilt 23, Sayı 1-2, s. 599-617.
- SAMUR, Cengiz: “MAI (Multilateral Agreement on Investment, Çok taraflı Yatırım Anlaşması)”, *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 2013, Cilt 63, Sayı 2, s. 53-138.
- TİRYAKİOĞLU, Bilgin: *Doğrudan Yatırımların Uluslararası Hukukta Korunması*, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022.
- TURANLI, Hüsnü: *Doğrudan Yabancı Yatırımların Hukuki Çerçevesi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008.
- YILMAZ, İlhan: *Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözümü ve ICSID*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2004.
- YILMAZ, Lerzan: “4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu’nun Getirdiği Yenilikler”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2006, Cilt 5, Sayı 10, s. 173-190 (Yenilik).
- YÜCEL, Ensari: “Doğrudan Yabancı Yatırımlara İlişkin Türk Mevzuatının Değerlendirilmesi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2019, Cilt 18, Sayı 71, s. 1467-1482.
- ZARAKOLU, Avni: “Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1954, Cilt 11, Sayı 2, s. 590-600.